

Un mormânt aparținând populației turanice, descoperit în sudul Moldovei

M. Brudiu

Cu ocazia unor lucrări topometrice efectuate în județul Galați determinate de activitatea de construcție a amplului sistem de irigații, început în 1980, a fost identificat de către inginerul Costică Lungu, un mormânt în movila situată lângă pădurea Bujoru, pe teritoriul localității Matca.

Lucrările aveau ca scop restabilirea poziției bornei topometrice care dispăruse. Lucrătorii au întâlnit atunci oase, fapt care l-a determinat pe inginerul Costică Lupu să sisteze lucrarea, iar a doua zi ne-am deplasat împreună și, cu oameni din echipa pe care o conducea, am lucrat până la încheierea cercetărilor.

Au fost descoperite trei morminte aparținând: perioadei mijlocii a epocii bronzului, culturii Basarabi și secolului al XI-lea. Dintre acestea a fost publicat numai mormântul aparținând culturii Basarabi¹ (fig. 1). Trebuie să menționez că pentru tumulii din județul Galați am întocmit o evidență, care, parțial, a fost publicată, iar tumulul în discuție are numărul 53².

În decursul cercetării a fost necesară deschiderea unei casete de 2,50 m x 3,50 m pe creștetul tumulului. Acesta avea înălțimea de 1 m și diametrul de 20 m (fig. 1A). Toate cele trei morminte la care m-am referit erau de înhumatie și se prezentau astfel: Mormântul nr. 3 avea catacombă cu scheletul în decubit dorsal, iar deasupra, la baza movilei, am găsit un vas specific culturii Monteoru (spendegefäss). Orientarea era E-V. Mormântul nr. 1 aparține culturii Basarabi, avea orientarea NE-SV; a fost deranjat de M2, aparținând populației turanice, fiind orientat SV-NE. Ambele morminte (1,2) au axele paralele, fiind dispuse în decubit dorsal (fig. 1B).

Mormântul nr. 2 se afla la adâncimea de 0,80 m de la orizontul actual al tumulului, deranjând parțial scheletul M1. Groapa avea formă rectangulară. În

1. M. Brudiu, în *Thraco-dacica*, VI, 1-2, 1985, p. 31-36.

2. M. Brudiu, în *Peuce*, X, Tulcea, 1991, p. 41-56. Manuscrisul a fost depus la redacția publicației Muzeului din Tulcea la 1 octombrie 1983. În prezent repertorierea și cartografierea acestei categorii de complexe funerare depășește cifra de 400 pentru județul Galați.

partea stângă a scheletului era un prag de pământ pe care se afla, în dreptul toracelui, un cap de cal cu o zăbală în gură și alte piese de harnașament din fier, care s-au păstrat într-o stare precară de conservare. Pe același prag, în zona dintre călcâie și genunchi, au fost găsite oase de la picioarele unui cal.

La nivelul scheletului uman, lângă șoldul drept au fost găsite două vârfuri de săgeți, un cuțit. De asemenea au fost recuperate două cataramă. Peste partea inferioară a picioarelor fusese depusă șaua. Capul calului fusese distrus cu ocazia amplasării bornei topometrice, într-o perioadă anterioară. Fragmentele de oase desprinse atunci împreună cu alte câteva piese fragmentare din fier fuseseră răvășite în groapa bornei.

În ceea ce privește scheletul uman al M2, se poate spune că s-a conservat bine, cu excepția craniului, la care au fost găsite numai părți din zonele parietală și occipitală. După cum am arătat anterior, M2 a deranjat M1 prin groapa adâncită cu 20 cm față de scheletul acestuia din urmă.

Inventarul: Șaua a fost găsită în zona inferioară a picioarelor fiind dispărute aproape toate părțile din lemn ale acesteia. Ceea ce s-a păstrat reprezintă două perechi de garnituri din fier situate în zonele anterioare și posterioare ale șei. Aplicarea era făcută cu ajutorul unor nituri situate spre capetele garniturilor (fig. 2/2, 3). În spațiul dintre garnituri se păstrează urmele lemnului putrezit. La garnitura din fig. 2/3 se mai păstrează o bară din fier care a fost introdusă transversal spre marginea buclei. Garnitura nr. 1 are deschiderea la capete de 65 mm, prezintă câte un nit la fiecare capăt (fig. 2/2). Garnitura nr. 2 (fig. 2/3) are două nituri la un capăt și are deschiderea de 80 mm.

Vârf de săgeată din fier având aspect folioform, vârful distrus și cu peduncul rotund în secțiune. Dim: L. 80 mm. A fost găsit lângă humerusul drept. Piesa este puternic atacată de oxidare, iar la peduncul are urme de lemn (fig. 3/8).

Vârf de săgeată din fier, cu aspect romboidal, având vârful rupt. În secțiune este lentiliform; la bază are un peduncul rotund în secțiune. Dim: L. 103 mm. A fost găsită lângă humerusul drept. Este puternic oxidată, iar la peduncul are urme de lemn (fig. 3/6).

Cuțit din fier. A avut formă cvasi triunghiulară, iar la bază se observă o parte a mânerului, care a dispărut. Dim: L. lamei 71 mm. În secțiune prezintă un aspect triunghiular, latura opusă a tăișului fiind groasă. A fost găsit lângă femurul drept (fig. 3/9).

Cataramă din fier. A fost descoperită lângă genunchiul drept. Este de tipul în formă de liră. A fost realizată dintr-o bară cu secțiunea rectangulară. Se păstrează spinul, care are însă vârful rupt. Latura dinspre vârful spinului a fost distrusă. Dim: L. 35 mm (fig. 3/1).

Cataramă din fier. A fost descoperită în apropiere de șa. Este de tipul inelar, fiind rotundă în secțiune. Latura de la vârful spinelui este mai lată, primind un aspect cordiform. Dim: diam-30 mm (fig. 3/11).

Tortiță din fier. Are forma literei V și prezintă la fiecare capăt urmele unui nit. A fost găsită lângă cuțit. Are bune analogii cu piesele din aceeași categorie descoperite în tumulul 2 de la Vitănești³, unde autorii consideră că provine de la o pungă (fig. 3/12).

Zăbală din fier. A fost descoperită în gura calului al cărui craniu se afla pe pragul din stânga scheletului. A fost realizată dintr-o bară rotundă în secțiune, fără îndoitură. La unul din capete se păstrează o verigă realizată prin întoarcere, închizându-se inelar. La celălalt capăt lipsește inelul, fiind rupt. Lipsesc verigile mobile, care, de obicei, sunt prinse în capetele inelare ale zăbalei. Dim: lung. 140 mm. Grosimea zăbalei 10 mm. Gradul de conservare este precar (fig. 2/4).

Cataramă (?) din fier, în stare fragmentară, a fost descoperită sub șa. Era realizată dintr-o bară cu secțiune rectangulară. Deși este în stare fragmentară se poate deduce că ar fi putut avea o formă ovală. A fost descoperită în zona șei. Grosimea este de 5 mm (fig. 3/10).

Alte piese din fier în stare fragmentară au fost găsite în zona capului de cal. Trei dintre acestea au o formă curbată, iar în secțiune sunt rotunde. Cealaltă piesă provine de la un cui în stare fragmentară (fig. 3/2-5).

Prin specificul ritualului și inventarului descoperit, mormântul 2 din tumulul 53 (de lângă pădurea Bujoru, com. Matca), poate fi atribuit unui individ din rândul populației turanice, și anume, a pecenegilor, care a pătruns în spațiul geografic de la Dunărea de Jos, la cumpăna dintre cele două milenii ale erei creștine.

Atât cercetările istorice, cât și cele arheologice au stabilit prezența și rolul pecenegilor, unul dintre neamurile care compuneau valorile turanice, într-o perioadă când populația autohtonă românească cunoștea o evoluție constantă.

În literatura arheologică din România, Rusia, Ucraina, categoria mormintelor în care se integrează și cel în discuție a fost atribuită pecenegilor după numeroase dezbateri. De asemenea, rolul acestora și raporturile cu populația autohtonă, care avea o evoluție remarcabilă în zona extracarpatică, au cunoscut în ultimele decenii o amplă dezbateri în rândul specialiștilor noștri⁴.

3. Valeriu Leahu și George Trohani, în *SCIVA*, 1978, 29, p. 533.

4. P. Diaconu, *Les Petchénégues au Bas-Danube*, București, 1970; Idem *SCIVA*, 35, 1, 1984, p. 68-79; M. Sâmpetru și Done Șerbănescu în *SCIV*, 22, 3, 1971, p. 443-457; idem, în *SCIV* 24, 1973, 3, p. 443-468; Victor Spinei, *Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele X-XIII, români și turanici*, Iași, 1985; idem, *Les Petchénégues au nord de Bas-Danube aux X-e-XI-e siècles*, în *Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques* Bratislava, 1-5 sept. 1991, p. 285-290. Idem, *Movile, migrații din spațiul nord pontic în secolele IX-XIII*, Iași, 1995.

Prin urmare, aproape toate piesele din inventarul mormântului nr. 2 întâlnesc bune analogii într-o serie de morminte aparținând populației pecenege din Câmpia Română, de la Curcani⁵, sau de la Lișcoteanca și Râmnicelu⁶.

Dar cele mai apropiate analogii se găsesc în zona sudică a Moldovei, în special pentru tipul zăbalei și anume la Umbrărești (jud. Galați) și la Grivița (jud. Vaslui), ambele în bazinul Bârladului inferior⁷. Descoperiri din această categorie sunt cunoscute și în alți tumuli din județul Galați⁸.

Este necesar a arăta însă, că pentru această perioadă în zona sudică a interfluviului Prut-Siret numărul descoperirilor de tip Dridu se ridică la 32, majoritatea situându-se în zona Prutului și a Siretului.

Trebuie să menționăm faptul că prezența șei reprezintă un element necunoscut în inventarele mormintelor populației turanice din această zonă de la vest de Prut. Totuși această piesă de harnașament, ca origine este mai veche, fiind cunoscută încă din secolul al V-lea d. Hr, la Concești⁹ și Apahida¹⁰.

Inventarul mormântului 2 de la Matca (tumulul 53), prin analogiile cu inventarele arheologice amintite mai sus poate fi datat în prima jumătate a secolului al XI-lea. Importanța acestei descoperiri o constituie prezența șei, care ar putea indica un rang al celui care a fost înmormântat cu ea. Este cunoscut caracterul mobil al pecenegilor, care foloseau calul, și faptul că din numeroase morminte ale lor provin scările de șa - această realitate a vieții de călăreț nu mai poate fi contestată.

Descoperirile viitoare ale acestui mijloc - șeua - pentru perioada pătrunderii și dominației populațiilor turanice la Dunărea de Jos, vor putea determina alte observații, pentru a oferi noi concluzii despre structura socială a acestora.

Un tombe appartenant de la population Turcomans nomades découvert au sud de la Moldavie

Résumé

L'auteur s'occupe d'une tombe appartenant, par son inventaire, des sépultures tumulaire Petchénègues dans le département de Galați. L'auteur précise la présence d'une selle en bois par deux pièces en fer provenant de cette.

5. M. Sâmpetru și Done Șerbănescu, op. cit. fig. 4, 5, 6.

6. N. Harțușche, F. Anastasiu, în *IstrosBrăila*, I., 1980, p. 263-280.

7. V. Spinci, *Realități etnice...*, p. 113-118.

8. M. Brudiu, *Inedite*.

9. *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, D-L, 1997, p. 345.

10. *Ibidem*, A-C, 1994, p. 77, 221.

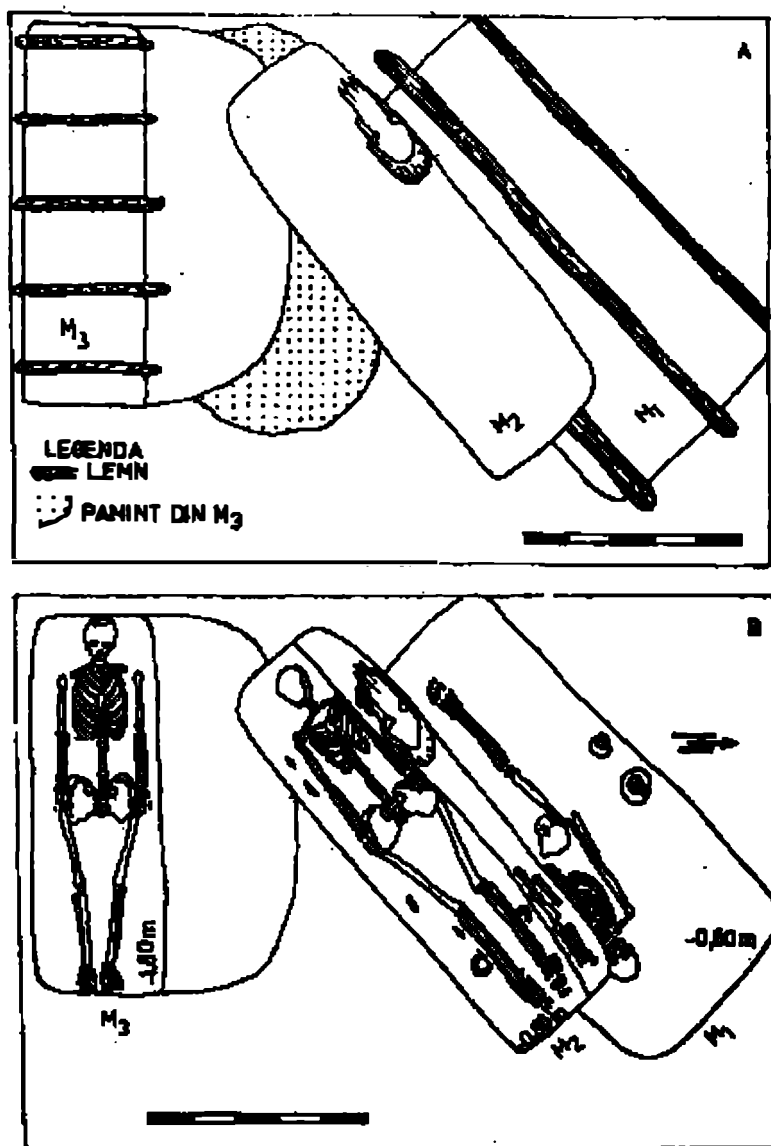

Fig. 1 Grupa mormintelor din tumulul 53, descoperită la Matca.

A. Grupa mormintelor înainte de curățire;

Groupe des tombes du tumulus 53 au paravant de découverte.

B. Grupa mormintelor după curățire.

Le groupe des tombes après de decartté.

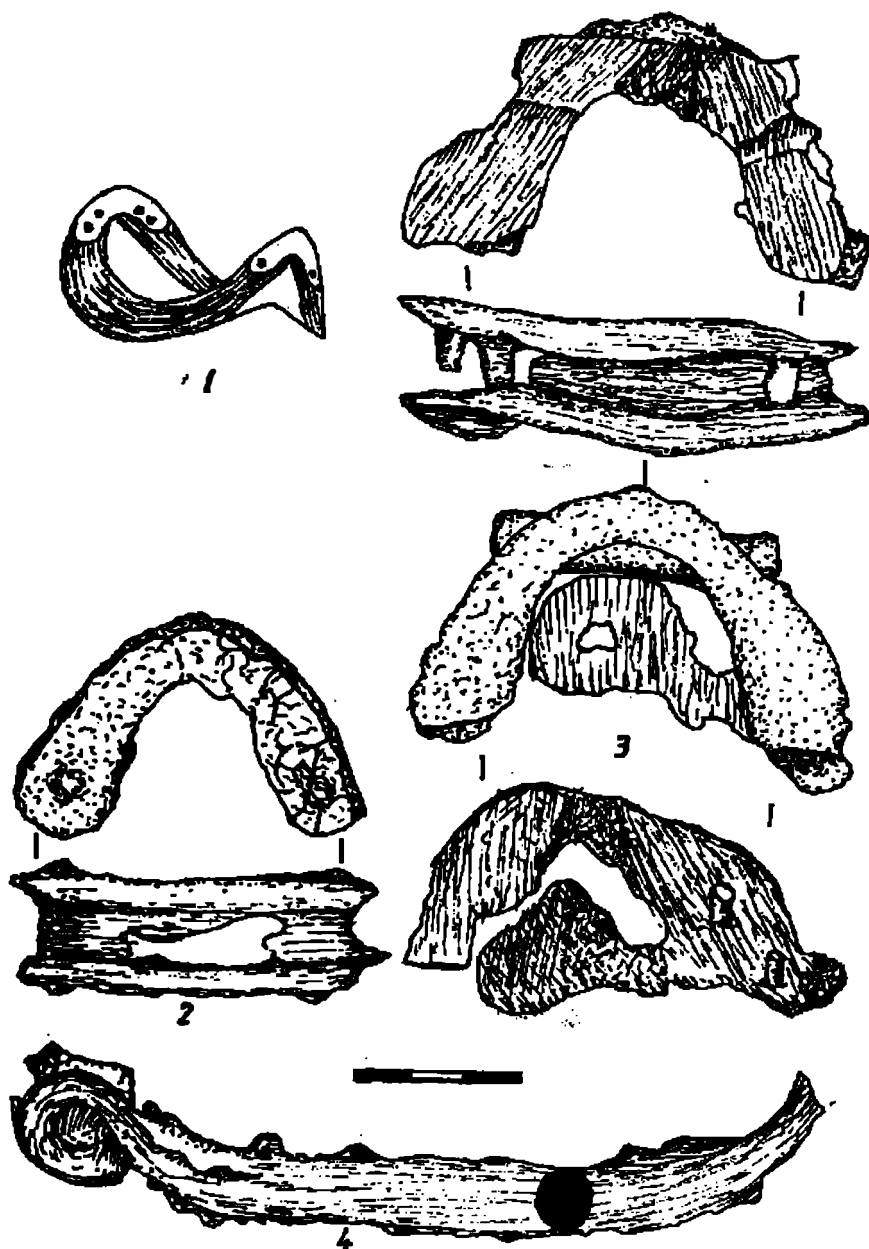

Fig. 2 Reconstituirea șei (1); piese din fier descoperite la șeua de lemn (2, 3).

Fig. 2 La reconstitution de la selle (1); Le pièces en fer découvert à selle de bois (2, 3).

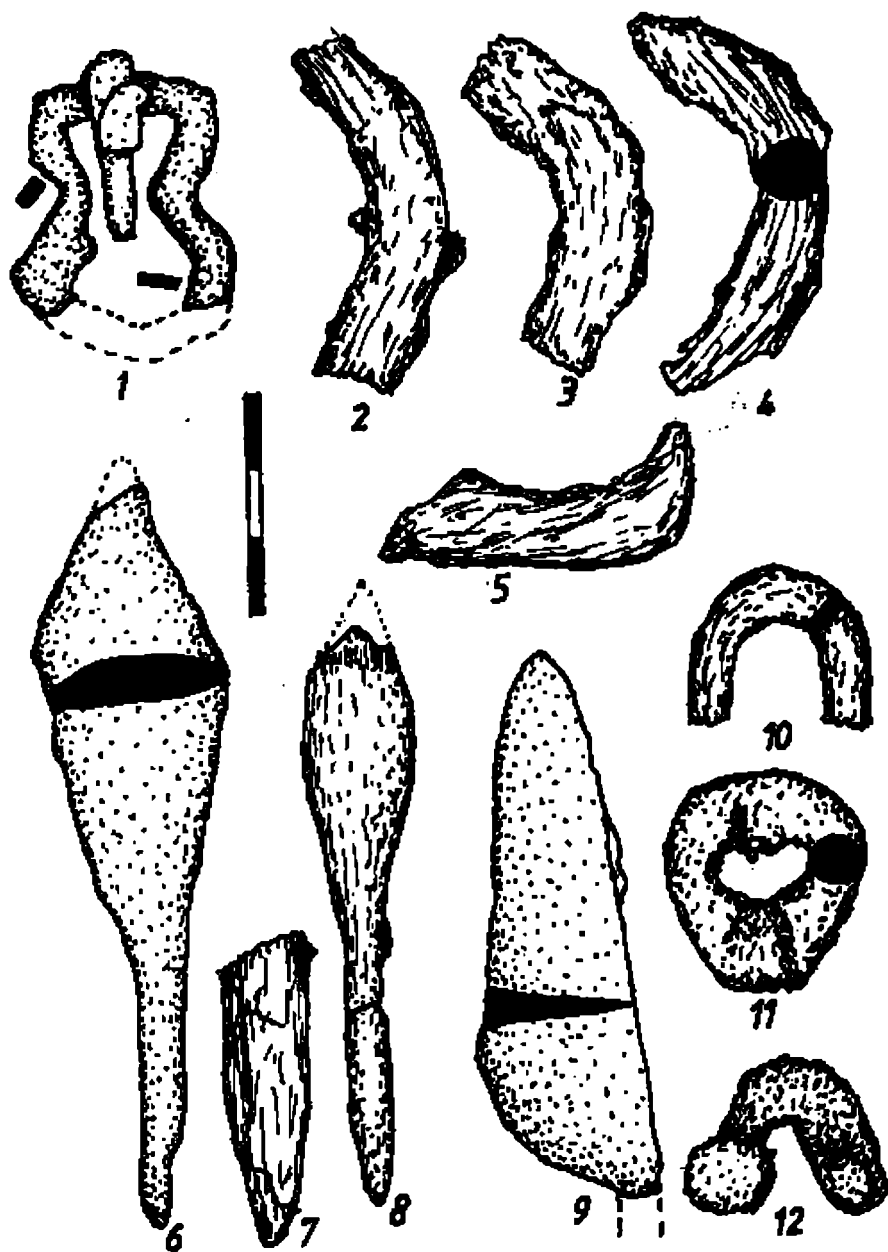

Fig. 3 Piese din fier găsite în mormântul 2.

Fig. 3 Pièces en fer trouvées en tombe 2